



TÜRÜK

2024, Yıl/Year: 12, Sayı/Issue: 37, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 17.04.2024

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 22.06.2024

Sayfa / Page: 1-11

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

 **Prof. Dr. Nedim BAKIRCI**

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
nedimbakirci@gmail.com

ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNDE GÖNÜL MAZMUNU*

Öz

Türk kültüründe âşık tarzı şiir geleneği önemli bir yer tutmaktadır. Bu gelenekte Türkistan'dan Anadolu'ya kadar sayısız âşıklar yetişmiş, yetişmeye de devam etmektedir. Bu âşıklar içerisinde herkes tarafından tanınan pek çok âşık vardır ki, bunlardan biri de hiç şüphesiz Âşık Veysel'dir.

Âşık Veysel, 20. yüzyılda âşık edebiyatının önde gelen âşıklarından biridir. Uzun ince bir yolda güz vaktinde doğmuş, iki yaşında bir gözünü, yedi yaşında öbür gözünü kaybetmiş, görme özründen dolayı okuyamamış, askere gidememiş, gönlünü eğlendirsin diye bir saz alınmış, kırk yaşından sonra dili çözülmüş, köyünde ilk meyve bahçesini yetiştirmiş olan Veysel, yetmiş yedi yıl ömür sürmüş ve 170 şiirini Türk milletine armağan etmiştir. Âşık Veysel söylediği şiirlerinde adalet, aile mutluluğu, barış, birlik ve beraberlik, büyüklere saygı, çevre bilinci, dostluk, demokrasi, insan hakları, ilerencilik, evrensellik, fedakârlık, millî bilinç, nezaket, sevgi, paylaşım, tevazu, sadakat gibi evrensel değerleri dile getirmiş bir âşıktır.

Veysel, bütün bu kavramların yanı sıra şiirlerinde dile getirdiği kavramlardan biri de gönüldür. 13. yüzyılda Yunus Emre ile Türk halk şiirine giren gönül kavramı, ondan sonra da pek çok şair tarafından şiirlerde kullanıla gelmiştir. Yunus Emre'nin şiirleriyle başlayan gönül, gerek Klâsik Türk Edebiyatında gerekse Türk Halk Edebiyatında vazgeçilmez bir konu olmuştur.

* Bu makale, 21-23 Mart 2024 tarihinde Ankara'da yapılan **I. Uluslararası Bilim, Sanat ve Toplumda Âşıklık Geleneği Sempozyumu "Âşık Veysel"** adlı toplantıda sunulan bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

Yunus Emre kadar olmasa da Âşık Veysel'in şiirlerinde de gönül kavramı çeşitli yönleriyle kendine yer bulmuştur. Bu çalışmada Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan gönül kavramı çeşitli açılardan ele alınıp yorumlanacaktır.

Anahtar sözcükler: âşık, Âşık Veysel, insan, aşk, gönül.

INTELLECTUAL STRUCTURE IN MINSTREL VEYSEL'S POEMS

Abstract

The minstrel style poetry tradition has an important place in Turkish culture. Countless minstrels have been trained in this tradition from Turkestan to Anatolia, and they continue to do so. Among these minstrels, there are many minstrels known by everyone, and one of them is undoubtedly Minstrel Veysel.

Minstrel Veysel is one of the leading minstrels of minstrel literature in the 21st century. He was born in the autumn on a long and narrow road, lost one eye at the age of two and the other eye at the age of seven, could not study due to his visual impairment, could not join the military, was bought a reed to amuse himself, lost his tongue after the age of forty, grew the first orchard in his village, lived for seventy-seven years. and he gifted 170 of his poems to the Turkish nation. In his poems, Minstrel Veysel expresses universal values such as justice, family happiness, peace, unity and solidarity, respect for elders, environmental awareness, friendship, democracy, human rights, progressivism, universality, sacrifice, national consciousness, kindness, love, sharing, humility and loyalty. He is a lover who brought

In addition to all these concepts, one of the concepts that Veysel expresses in his poems is heart. The concept of heart, which entered Turkish folk poetry with Yunus Emre in the 13th century, has been used in poems by many poets since then. The heart, which started with the poems of Yunus Emre, has become an indispensable subject in both Classical Turkish Literature and Turkish Folk Literature.

Although not as much as Yunus Emre, the concept of heart has found its place in various aspects of Âşık Veysel's poems. In this study, the concept of heart in Âşık Veysel's poems will be discussed and interpreted from various perspectives.

Keywords: minstrel, Minstrel Veysel, human, love, heart.

Giriş

Âşıklar halkın gözü, kulağı, kalbi ve dilidir. Halkın derdi, dileği, sevgisi ve nefreti âşığın dilinde, telinde şekillenir. O bir bakıma çağının aynasıdır (Bakırcı, 2018: 160). Gözleri görmemesine rağmen çağının aynası olarak değerlendirilecek âşıklardan birisi de Âşık Veysel'dir.

Şatıroğlu sülalesine mensup olan Âşık Veysel, 1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde dünyaya gözlerini açmıştır (Alptekin, 2009: 2). Annesi onu koyundan gelirken tarlada doğurmuştur (Kaya, 211: 20). Babasının adı Ahmet ki köyde Karaca Ahmet olarak bilinir, annesinin adı Keçegillerden Gülizar'dır.

Âşık Veysel'e babasının ad vermesinde İslami kurallar öne çıkmıştır. Veysel'in yaşadığı coğrafyada önemli bir yeri olan Beserek Dağı adını Veysel Karanî Hazretlerinden almıştır. Rivayete göre Veysel Karanî, kaybettiği devesini bu dağda bulduğu için dağ mukaddesleştirilmiştir (Alptekin, 2009: 2-4). Bazı çobanların da zaman zaman Veysel Karanî'yi burada gördüklerini söylerler. O yüzden halk her yıl haziran ayında bu dağa çıkıp kurban keser. Babası işte bu sebeple oğluna Veysel ismini kor (Kaya, 2011: 20).

Âşık Veysel beş kardeş olup iki kız kardeş çiçek hastalığından vefat etmiştir. Ali ve Elif adında diğer kardeşlerden Ali 1956 yılında, Elif ise ağabeyinden kısa bir süre sonra vefat etmiştir (Alptekin, 2009: 4; Alptekin, 2004: 18).

Bilindiği gibi Veysel gözleri görmeyen birisidir. Sağ gözünü yedi yaşında bir çiçek hastalığında kaybetmiştir (Kaya, 2011: 21). Diğer gözünü de sarı öküzün boynuzuna kurban vermiştir (Alptekin, 2009: 4). Sol gözünü nasıl kaybettiğiyle ilgili Âşık Veysel, 1964 yılında Ankara Radyosu'nda Rıdvan Çongur'a şunları anlatmıştır: “Babam beni Akdağmadeni'ndeki bir doktora götürüp sol gözümdeki perdeyi aldirtmak istiyordu. Bir gün annem inek sağıyordu. Babam da arkamızda duruyormuş. Ben onun geldiğini fark etmemiştim. Bana “Veysel” diye seslenince birden geriye döndüm. Koltuğunun altında ucu sivri bir övendire (ince uzun değnek) varmış. Başımı çevirmemle övendirenin sivri ucunun sol gözüne saplanması bir oldu. Böylece sol gözümü de kaybetmiş oldum.” (Bakiler, 2007: 16).

İki gözünü de kaybeden Veysel'in artık ne baharı ne de yazı vardır. Çaresiz belli bir zaman köşelerde öylece kalmıştır. On, on bir yaşına geldiğinde babası Karaca Ahmet, Ortaköy'deki Mustafa Abdal Tekkesi'nde gördüğü bir sazı getirip Veysel'e “Oğlum, bu sana bir eğlence, çalıp öğreneceksin.” diyerek verir (Bekki, 2021: 21).

Veysel on beş yaşına geldiğinde idrak etmiş ve sazı düzen tutmaya başlamıştır. Baba Karaca Ahmet, Veysel'e ilk usta malı değişisi olan Kul Abdal'a ait “Şimden Geri” redifli şiiri öğretir (Bekki, 2021: 22). Uzun zaman saza alışmayan Veysel'e saz hocalığı yapan Mola Hüseyin ve Camşılı Ali Ağa'dır (Alptekin, 2004: 21).

Yaşı Âşık Veysel'den oldukça küçük olan akraba Haydar'ın kızı Esmâ üç beş çinik buğday başlık verilerek alınır. Veysel'in Esmâ'dan olan ilk çocuğu, Esmâ'nın dikkatsizliği sonucu kaybedilir. Hayat bir hayhuyla devam ederken Esmâ ile Veysel'in arası açılır. Bir gün Esmâ, Veysel'i altı aylık ikinci bebeği ile arkada bırakarak evi terk eder (Bekki, 2021: 24).

Veysel, ikinci evliliğini 1929 yılında Gülizar Hanım'la yapar. Bu evlilikten Zöhre, Ahmet, Hüseyin, Menekşe, Bahri, Zekine (Sakine), ve Hayri adlarında yedi çocuk dünyaya gelmiştir (Alptekin, 2009: 7-8).

Âşık Veysel'in yolu 1931 yılında Ahmet Kutsi Tecer'le kesişince şöhret basamaklarını çıkmaya başlar. Tecer'in düzenlediği I. Sivas Halk Şairleri Bayramı'na katılan Âşık Veysel, “Halk

Şairi” ünvanı alarak onun tabiriyle “ayağının bağı” çözümler (Alptekin, 2004: 25). Daha sonra 1964 yılında II. Sivas Halk Şairleri Bayramı ve 1967 yılında II. Konya Âşıklar Bayramı’na katılmıştır. Ancak Konya Âşıklar Bayramı’nda jüri üyesi olarak görev yapmıştır.

Cumhuriyetin onuncu yılı münasebetiyle destan yazarın Âşık Veysel’in şiiri Hâkimiyet-i Milliye Gazetesinde yayımlanır. Ardında radyoya davet edilir ve orada bazı parçalar okur. Onu dinleyenlerden birisi de Gazi Mustafa Kemal’dir. Atatürk, Veysel’i Dolmabahçe’ye davet eder ancak Veysel’e ulaşamadığı için Atatürk’le görüşmesi gerçekleşmemiştir (Alptekin, 2009: 10-12).

Sazıyla “Mecnun’um Leyla’mı Gördüm” adlı parçayı ilk defa sazla plağa okuyan Âşık Veysel’in şöhreti bütün Türkiye’ye yayılınca hayatını film yapmak isterler. Senaryosu Bedri Rahmi Eyüboğlu tarafından yazılan Karanlık Dünyam adlı film yönetmeni Metin Erksan, başrol oyuncularını ise Kemal Bekir ve Aclan Sayılğan’dır (Bekki, 2021: 59).

Ahmet Kutsi Tecer’in gayretleriyle çeşitli köy enstitülerinde öğretmenlik yapan Âşık Veysel, 15 Ağustos 1971 tarihinde Hacı Bektaş ilçesinde verdiği son konserinde rahatsızlanır (Alptekin, 2004: 31) ve 21 Mart 1973 tarihinde vefat eder (Kaya, 2011: 33). Veysel vasiyeti gereği köyü Sivrialan’a defnedilir.

Âşık Veysel’in Şiirlerinde Gönül Kavramı

Gönül, klasik Türk edebiyatında, âşık edebiyatında ve dinî tasavvufî Türk edebiyatında en önemli ve en çok kullanılan kavramlardan biridir. Farsça “dil”, Arapça “kalp”, Türkçe “yürek” kavramları ile karşılanan gönül “insanın manevi varlığına, manevi gücüne, sevginin, nefretin, inancın, iyi kötü, bütün duyguların tümünün varlığına ve ifadesine verilen addır.” (Gölpınarlı, 2004: 127). Bir başka ifadeyle gönül, “insanın marifete erişme gücü” veya “Allah’ın evi” anlamında yaratıcının tecelli ettiği, görünüş alanına çıktığı ve Allah ile ilgili bilgilerin geldiği yer, insanın Allah yoluna açılan kapısı olarak algılanan ve bu anlamda kutsal sayılan iç varlığı” (Gökbel, 2019: 317) şeklinde anlamlandırılmıştır. Tasavvuf ehli her an her yerde Allah’ın hikmetini, sanat ve kudretini, sıfatlarının tecellisini görmek ister. Allah’ın rahman ismiyle gönül arasında bir münasebet vardır. Rahman kalp yufkalığıdır. Gönül de yaygın olarak “rahmet ve yumuşaklık” anlamlarında kullanılır. Bu durum gönülde rahman isminin tecelli bulunduğunu gösterir. İmanın ve küfrün merkezi kalptir. Kalp iman nuru ile dolduğunda gönül, inkâra ve küfre yöneldiğinde ise nefistir. Gönül ulviyete, nefis süfliyete yönelir. Mana âlemini kuşatan gönül Hak yolcusunun varacağı son merhalede (Kurnaz, 1996: 151). Gerek divan gerek halk şiirinde ve nesrinde gönül, aşkın belirdiği (tecelli ettiği) yerdir. Yaygın bir inanışa göre göğüs kafesinin içinde kalp, kalbin içerisinde gönül, gönlün ortasında da kara bir nokta vardır. Aşkın belirdiği yer süveyda veya sevda adları verilen bu noktadır. Gönül, aşkın vatanı ve mekânı, mana âleminin ölümsüzdür (Zavotçu, 2018: 245). Gönül âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmelerin algılandığı yerdir. İnsanın yaşaması için gönle olan ihtiyaç ve can mefhumu ona daha da önemli bir yer hazırlar. Gönül bir hitap yeridir. Âşık gönlüyle konuşur, dertleşir (Pala, 2002: 179).

Gönül kavramı klasik edebiyatta olduğu gibi âşık edebiyatında da şairler veya âşıklar tarafından sık sık şiirlerde dile getirilen bir kavramdır. Dolayısıyla her âşık şiirinde mutlaka gönül ile ilgili şiirler söylemiş veya yazmıştır. Âşık Veysel de gönül konulu beş şiir söylemiştir. Bu şiirler; Deli Gönül Ne Gezersin (Kaya, 2011: 182), Her Türlü Nesneye Âşıkın Gönül (Kaya, 2011: 216),

Gönül Sana Nasihatim (Kaya, 2011: 227), Gönül Senin İle Gel Konuşalım (Kaya, 2011: 271) ve Deli Gönül Değme Çaydan Bulunmaz (Kaya, 2011: 314) adlı şiirlerdir. Veysel, bu şiirlerinin dışında çeşitli şiirlerinde de gönül kavramına göndermeler yapmıştır. Veysel şiirlerinde gönlü bir insan, bir hayvan veya bir yapı unsuru olarak tasavvur etmiştir. Gönül bazen sultan, bazen deli, bazen çoban, bazen turna, bazen saray veya köşktür.

Sevgili gönül tahtının sahibi, gönül sarayında misafir kalan bir sultan şeklinde düşünülerek gönül de kul, saray, taht olarak şiirlerde ele alınır. Âşık Veysel, gönlü tasavvufi manada kullanmadan ziyade beşeri manada kullanmıştır. Aşk gönülde tecelli eden bir duygudur. Veysel de gönlü köşke benzeterek sevgilinin güzelliğinin değeri ondaki aşka bağlı olduğunu, eğer gönlündeki köşk olmasa eğlenecek yerinin bile olamayacağını söyler.

Güzelliğin on par'etmez
Bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa (Kaya, 2011: 152)

diyerek yüreğindeki sevdasını olgun bir âşık edası ile sergiler.

Veysel'in gönlü aşkın gömleğini giydiğinden beri hastadır, yaralıdır. Sevgilinin iltifat etmemesi ve vefa göstermemesi de onu kedere, acıya sevk etmiştir. Dolayısıyla Veysel, ayrılık acısı çekmektedir.

Evvel hastadır yaralı gönlüm
Sevdayı mahbuba ereli gönlüm
Aşkın gömleğine gireli gönlüm
Hicranı Veysel'den ola kendine (Kaya, 2011: 165)

Aşağıdaki dörtlükte ayrılık acısı çeken Veysel, yıllarca gönlünü avutmuştur. Tek beklentisi sevdiğinin bir gün kendisine geleceğidir. Bu beklentisi gerçekleşmiş ancak Veysel'in sevgilinin evine geldiğinden ve kendisini yokladığından haberi olmamıştır. Çünkü Veysel'e göre yâr, göze görünmeden gönüllerde gezer.

Yıllarca avuttum garip gönlümü
Dedim o yâr bir gün gelecek bize
Gelmiş gitmiş bizim evi yoklamış
Gönüllerde gezer görülmez göze (Kaya, 2011: 172)

Veysel'in yâri öyle bir yardır ki akılların alamayacağı kadar cilvesi olan ve âleme yar olan birisidir. Onu sevenin yaşı ne olursa olsun gönlü solmaz çiçekler açan bir bahar gibidir.

Benim bir yârim var âleme yardır
Akıllar ermedik cilvesi vardır
Onu sevenlerin gönlü bahardır
Solmaz çiçekleri her zaman taze (Kaya, 2011: 172)

Veysel'in aşk konusunda kendisinden önce gelen halk ozanları ile aynı anlayışta olduğu görülür. Aşk onun için ucu bucağı görünmeyen, dalgası dinmeyen bir denizdir. Bu denizin hem derinliği, hem de sınırsızlığı söz konusudur.

Yorulursun gitme yaya
Hükmedersin güne aya
Aşk denilen bir deryaya
Çıkamazsın girme gönül (Kaya, 2011: 227)

Gönül bir deryadır dalgası dinmez
Her güzele meyil verip dost denmez
Taşıma su ile değirmen dönmez
Dökülür çarka su kendinden olur (Kaya, 2011: 314)

Sevgiliye duyulan kavuşma isteği ile yanıp tutuşan, kebab olup her türlü cefa ve eziyet okunun hedef tahtası olan gönüldür. Bazen göğüs kafesinin içinde bir tutsak, bazen sevgilinin emrine amade bir köle, bazen de kapı kapı dolaşan bir dilencidir. Veysel ise gönlü sevdiğinin peşinden ayrılmadan dolaşan bir çobana benzetmiştir.

Gönül bir güzeli sevmiş ayrılmaz
Dolanır peşinde çoban misali
Hiç kimse bu derdin dermanın bilmez
Azmış yaraları perişan hali (Kaya, 2011: 196)

Bu hakirliğine rağmen söz dinlemeyen, kendisine emanet edilmiş olan delilik sırrını açık eden gönül, Veysel'in mısralarında da yer bulmuştur. O gönül ki deli misali ne yaptığını bilmeden ordan oraya yorulmadan gezip durmaktadır.

Deli gönül ne gezersin
Geze geze yorulman mı
Ne kazandın bu sevdadan
Vazgeç desem darılman mı (Kaya, 2011: 182)

İnc'elekten elenirsin
Diyar diyar dolanırsın
Akar çağlar bulanırsın
Hiç bir zaman durulman mı (Kaya, 2011: 182)

Benim sevdiğim dilberin
Gönlü çelik bağı taşır
Deli gönül nedir zarın
Kalbin viran gözün yaştır (Kaya, 2011: 305)

Deli gönül değme çaydan bulanmaz
Coşarsa dalgası kendinden olur

Dertsiz âşık diyar diyar dolanmaz
Gezdirir kavgası kendinden olur (Kaya, 2011: 314)

Gönüle delidir demiştik baştan
Üşümez borandan ıslanmaz yaştan
Boğulmaz denizden yenmez ateşten
Ateşi kor közü kendinden olur (Kaya, 2011: 314)

Aşağıdaki dörtlükte Veysel, deli gönlüne seslenerek ondan artık durulmasını, sakinleşmesini istiyor. Zira güzellere nasıl cilve yapıldığını, bu işlerin nasıl olduğunu öğrendiğin için bir yerde dur ki sevgili de seni bir çiçek misali derebilsin.

Delisin gönül delisin
Güzellere cilvelisin
Bu işleri bilmelisin
Çiçek olsan derilmen mi (Kaya, 2011: 182)

Şair, içinde bulunduğu durumdan çoğunlukla gönlünü sorumlu tutar. Bundan dolayı gönülden ahlânıp vahlanır. Veysel de gönlüne artık söz geçirememektedir. Ne söylese kendini dinlemeyen gönlüne "Ne olur, şu garip Veysel'i söyletme, bir karar ver. Bu kararın olumlu olursa candan sevdiğin güzeli bir tehada bulabilir ve ona sarılabilirsin." der.

Söyletme garip Veysel'i
Gâhi uslu gâhi deli
Candan sevdiğin güzeli
Tenha bulsan sarılman mı (Kaya, 2011: 182)

Güzel seni sarmak için
Yürüdü gönlüm yürüdü
Yar uğruna ölmek için
Var idi gönlüm var idi (Kaya, 2011: 336)

Veysel, şu dörtlükte ise hayal mi düş mü olduğunu bilmeden gönlün arzusunu bulduğunu belirtir.

Bilmem hayal miydi yoksa düş müydü
Gönül arzusunu buldu bu gece
Yalın kılıç mıydı bir ateş miydi
İçerim köz ile doldu bu gece (Kaya, 2011: 156)

Aşağıdaki mısralarda ise Veysel, gönlüne nasihat ederek çağrılmadığı yere gitmemesini, kendini sevmeyen bir güzele bağlanmamasını söyler.

Gönül sana nasihatim
Çağrılmazsan varma gönül
Seni sevmezse bir güzel
Bağlanıp da durma gönül (Kaya, 2011: 227)

Veysel'in nasihatine rağmen gönül her nesneye âşıktır ve her güzelden bir hisse almak ister.
Her türlü nesneye âşiksın gönül
Çalıp eğlenmezsem saz neme gerek
Her güzelden birer hisse umarsın
Gülüp oynamazsam kız neme gerek (Kaya, 2011: 182)

Yukarıda belirtilen durumdan rahatsız olan Veysel, şu mısralarda gönlüne seslenerek, "Her çiçeği dermekten var geç" diyerek ikaz eder.

Bazı zengin bazı züğürt,
Bazı usta bazı şegirt
Bazı koyun bazı aç kurt
Her irenkten derme gönül (Kaya, 2011: 227)

Veysel, gönlünün elinden bizar olmuştur. Gönlünün korkusuzca evi barkı terk edip her yeri gezmesinden rahatsızdır. Çünkü gönlünün bu başı boş gezmeleri Veysel'i çok yormuştur.

Ne gezersin Şam'ı Şark'ı
Yok mu sende hiçbir korku
Terk edersin evi barkı
Beni boşa yorma gönül (Kaya, 2011: 227)

Veysel, şu dörtlüklerde ise kendisinin yaşlandığını aksine gönlünün gençleştiğini ifade ederken gençleşen gönlünü zapt etmekte zorlandığını ve bu durumun da başına bela olduğunu belirtir. Hatta gönül turna misali gah yükselip kah inerken Veysel bu duruma ayak uydurmakta zorlanmaktadır.

Ben kocadım sen genceldin
Başa belâ nerden geldin
Gâhi indin gâh yükseldin
Şimdi oldun turna gönül (Kaya, 2011: 227)

Her şeye rağmen Veysel gönülden ayrılmak istemez. Çünkü yalan dünyada, geçici dünyada yârsız olunmayacağını, mutlaka bir saç sırmaya ihtiyaç duyulacağını şu mısralarda ifade eder.

Veysel gönülden ayrılmaz
Gâhi bilir gâhi bilmez
Yalan dünya yârsız olmaz
İster saç sırma gönül (Kaya, 2011: 227)

Şu dörtlükte ise âşıkların dertlerinin çok olduğunu söyledikten sonra gönlüne seslenir: "Ey gönül sen derdinden şikâyet etme. Yüce bir dağ, başındaki kardan nasıl gurur duyuyorsa sen de derdinle gurur duy."

Âşıklara gurbet bülbüle firkat
Derdimi sorarsan dürülü kat kat
Ey gönül derdinden etme şikâyet
Yüce dağlar gurur duyar karından (Kaya, 2011: 258)

Aşağıdaki mısralarda yine gönlüne seslenmeye devam eder: “Bu gururla doğru yoldan şaşma, çünkü meydan kara çalmayı, suç isnat etmeyi kaldırmaz.”

Şaşma gönül doğru yoldan
Meydan almaz kuru bühtan (Kaya, 2011: 259)

Gönül, duyguların ve isteklerin merkezi olduğu için, şairin kendi istemediği şeyleri yapma dediği de yine gönlüdür. Hal böyle olunca gönlüyle sohbet etmeye, söyleşmeye devam eden Veysel, “Ey gönül bana niçin türlü cefalar edersin, böyle gidersen güzeller uğruna bir gün canın çıkacak. Sen her güzeli güzel sanıp meyledersen eninde sonunda bu güzellere aldanırsın. Sen âlemi seversin amma bak bakalım sevdiğine dair bir iz, bir işaretin var mı? Senin çektiğin aşkın belasından her gün ahü figanın artıyor, görmüyor musun?” dediğinde gönül ona şu karşılığı verir “Ey ahmak kişi, ben olmasan dünyanın işi yürür mü? Bütün dünya coşkuyu, sevinci benden alır, ben olmazsan damarlarındaki kan akar mı?”

Gönül senin ile gel konuşalım
Türlü cefaların bana bu senin
Darılma sözüme hal danışalım
Güzeller uğruna çıkacak canın

Ey gönül kendini yüksek gözetme
Sana zor geleni herkese tutma
Her güzeli güzel sanıp meyletme
Kalleş olur en sonunda aldanın

Bilirim aslını nursun gevhersin
Bütün mevcudatta her şeyde varsın
Yenilmez yorulmaz ne hoş damarsın
Bir gün olur bu sevdadan usanın

Gönül ne dolaşın dünyayı yani
Getir bölüşelim kazancın hani
Sen âlemi seven kim sevmiş seni
Göster bir güzelden var mı nişanın

Gönül sensin güzellerin cilası
Belli değil her güzelin hilesi
Senin çektiğin aşkın belası
Günbegün artıyor ah ü figanın

Gönül der Veysel'e: Ey ahmak kişi
Bensiz yürümüyor dünyanın işi
Bütün dünya benden alır cümbüşü
Bensiz damarlarda oynamaz kanın (Kaya, 2011: 271)

Veysel, artık bedenlen ve ruhen yorulmuştur. Bu yorgunluk gönlünü de etkilemiştir. O coşkun, yerinde duramayan, deli gönül Veysel’le birlikte durulmuş ve sakinleşmiştir. Aşağıdaki dörtlüklerde Veysel, kendi ruh haliyle birlikte gönlünün halini de dile getirmiştir.

Şu geniş dünyaya sığmayan gönül
Şimdi bir odaya sığmayan gönül
Bir dakika bir yerde duramaz iken
Oturduğun yerden kalkamaz oldu

Hani o gençlikte çağlayan gönül
Gâhi gülüp gâh ağlayan gönül
Güzeller köşkünde yaylayan gönül
Gönül yaşar amma, ümitler öldü (Kaya, 2011: 333)

Şu dörtlükte ise Veysel’in gönlü de kendisi gibi yorulup güçten düşmüş, her şeyden usanmış, bıkmış ve vaz geçmiştir.

Yandı Veysel canım yandı
Vakit geçti yar uyandı
Yolum yokuşa dayandı
Farıdı gönlüm farıdı (Kaya, 2011: 336)

Sonuç

Türk edebiyatında önemli bir yeri olan gönül kavramı Yunus Emre’nin şiirleriyle birlikte Türk edebiyatında kullanılmaya başlanmıştır. Yunus Emre’den sonra pek çok şair, âşık, ozan şiirlerinde gönül kavramına yer vermişlerdir. Gönül kavramına yer veren âşıklardan biri de 20. yüzyılda yaşamış a’ma ve ümmi Âşık Veysel’dir. Beşeri aşkın tecelli ettiği gönül, Âşık Veysel’in şiirlerinde değişik şekillerde yer almıştır. Âşık Veysel, şiirlerinde gönül kavramını tasavvufi manadan çok beşeri manada kullanmıştır. O gönül kavramını yapı olarak köşke, saraya benzetmiş, çoban misali güzellerin peşinde gezdirmiş, mecnun gibi diyar diyar dolaştırmış, turna gibi gâh gökyüzüne çıkarmış, gâh yeryüzüne indirmiş, coşkun deniz gibi dalgalandırmıştır. Gönlün elinden bıkmış, usanmış olan Veysel baba zaman zaman ona nasihatler etmiştir. Yolun sonu görüldüğünde kendisi gibi gönül de her şeyden bıkmış, usanmış, vaz geçmiş ve sonunda sakinleşmiştir.

Kaynaklar

- Alptekin, Ali Berat (2004), *Âşık Veysel Türküz Türkü Çağırırız*, Ankara: Akçağ Yayınları.
Alptekin, Ali Berat (2009), *Âşık Veysel*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
Bakırcı, Nedim (2018), “Âşık Seyrânî’nin Şiirlerinde Toplumsal Eleştiri”, *I. Uluslararası Develi Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresi*, Cilt 3, 4-6 Ekim, s. 160-171.
Bakiler, Yavuz Bülent (2007), *Âşık Veysel*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

- Bekki, Salahaddin (2021), *Halk Müziğinin Seyyar Radyosu Âşık Veysel*, İstanbul: Muhit Kitap.
- Gökbel, Ahmet (2019), *Ansiklopedik Alevi Bektaşî Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gölpınarlı, Abdulkaki (2004), *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Kaya, Doğan (2011), *Âşık Veysel*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kurnaz, Cemal (1996), “Gönül”, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 14, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 150-152.
- Pala, İskender (2002), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Leyla ve Mecnun Yayınları.
- Zavotçu, Gencay. (2018), “Gönül”, *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü*, Umuttepe Yayınları, İstanbul.